

370. Szeged-Kiskundorozsma, Subasa (Csongrád megye) B, A

2005. május 19. és június 17. között mentő feltárást tartottunk az M5 autópálya Szeged-országhatár közti szakaszának nyomvonalán, a 163+100 és a 163+400 kilométer között talált 26/90 (M5 38.) sz. lelőhelyen. A helyszín mintegy 100 m-re helyezkedik el attól a lelőhelytől, ahol 1998-ban Bozsik Katalin és Kürti Béla (MFM) megelőző feltárást végzett.

A lelőhely Kiskundorozsmától Ny-ra található a Subasa nevű határrészben, a subasai kiskertektől K-re mintegy 30 m-re; a Maty-ér egyik ágának Ny-i partján, a mederrel párhuzamosan futó magas dombháton.

Feltárástunk a nyomvonal 300 m hosszú és átlagosan 60 m széles szakaszára terjedt ki; a terület nagysága 18 611 m². A lehumuszolt felületen 56 régészeti jelentőséget találtunk. Az objektumok egymástól nagy távolságban találhatóak a teljes ásatási felületen.

Egy késő bronzkori település néhány objektumát – vermet, 2 kutat és egy nagyobb gödörkomplexumot – tártunk fel. Ezek egymástól mintegy 60–70 m-es távolságban helyezkedtek el, köztük néhány leletanyag nélküli gödör is előkerült. A bronzkori település a dombhát legmagasabban fekvő részén található.

Ettől Ny-ra, a dombhát Ny-i lejtőjén egy késő avar kori temetőt tártunk fel. A temető valamennyi (16) sírját sikerült feltárnunk. A sírok tájolása ÉNy–DK, mélysége 100 cm körül volt. A halottakat hanyatt fekvő, nyújtott helyzetben helyezték a sírgödörbe. A sírok érintetlenek voltak.

A viseleti és használati eszközök között a leggyakoribb lelet a vaskés és vascsat volt, illetve a nőknél az orsógomb. A sírok többségében találtunk üveg- és bronzgyöngyöket, bronz-, ritkábban ezüst fülbevalókat, vas karperecet, néhol faragott csontlemezeket, tűtartót. Gyakoriak a sírokban az edények és az állatcsont-melléklet is, három sírban tojás is előkerült.

Munkatársak: Mészáros Patrícia, Paluch Tibor, Sóskuti Kornél régészek (MFM); Szeles Imre, Nagy Norbert, Magyar Emil, Kulcsár Kornél, Máté Genovéva, Tóth Miklós, Stunya Péter ásatási technikusok.

SZALONTAI CSABA – SZ. WILHELM GÁBOR

371. Szeged-Kiskundorozsma, Tóth János dombja III. (Csongrád megye) B

2005. július 22. és augusztus 2. között feltárást végeztünk az M5 autópálya és a hozzá kapcsolódó 7.14 jelű összekötő út nyomvonalán a 0+000–0+100 km szelvények között, egy feltételezett kurgán helyén (26/98; M5 83. sz. lelőhely). A kutatott terület nagysága 2079 m² volt, mindössze 7 objektumot tártunk fel.

A nyomvonalon a feltárási munkákat megelőzően geofizikai felmérés történt GEM GSM-19 típusú magnetométerrel, egy 22×50 m alapterületű részen. A felmérés egy a kitűzött szelvényen keresztben haladó, újkori árok vonalát adta ki, melyet a későbbi feltárási munká-

latok is igazoltak. A feltételezett kurgánra utaló adatokkal a felmérés nem tudott szolgálni.

A feltételezett kurgán megfigyelése miatt a gépi humuszolást a nyomvonal középső részén (a pálya vonalvezetésének legmagasabb pontja) a pályára merőlegesen nyitott 3–4 m széles kutatóárokkaival kezdtük. A leszedett szántott réteg alatt egy kevert, agyagos és egy kevert fekete humuszt; a nyelés során legújabb kori és kézzel formált kerámiatöredékeket találtunk. A foltok nem utaltak régészeti jelenségre, ezért az altalajba mélyülő kutatóárkot nyitottunk. Abban azt tapasztaltuk, hogy a feltételezett kurgánnak nincsen észlelhető feltöltése, ezért a humuszolást K-i és Ny-i irányban tovább folytattuk.

Ennek eredményeként a lehumuszolt felületen 7 objektumot találtunk. Egy újkori közműárkon kívül gödöröket, ezek közül kettőben bronzkori edénytöredékeket találtunk. A többi gödör vagy leletmentes volt, vagy jelenkori anyag került elő a betöltéséből.

MÉSZÁROS PATRÍCIA – SÓSKUTI KORNÉL

372. Szeghalom határa

(Békés megye) Ő, Sza

2005. november 9-én helyszíni szemlét tartottunk a településen.

Kistúlakörös (Szeghalom 52.): A Szeghalom DNy-i részében, a Sebes-Körös bal partján, a Holt-Körös Ny-i oldalán, a Kovács-halomtól K-re 200 m-re levő kis magaslat jelenleg mezőgazdaságilag művelt (szántó), közepén egy fasorral övezett ÉK–DNy-i irányú csatornát vágtak, melynek DK-i oldalán földút halad.

A terepjárás során megállapítottuk, hogy a lelőhely nyilvánvalóan arra a dombhátra terjed ki, amelyet a vízfolyás É-ről félkörben körülvesz, egyébként pedig ÉK-ről határol, és a csatorna és a dűlőút mindkét oldalára kiterjed. Ez bizonyosan így van, hiszen a térképen is ábrázolt szintvonalak, magasságok alapján a dombhát így helyezkedik el. Sajnos egyetlen fia leletet sem találtunk, sem a csatornától D-re, sem É-ra. A csatorna É-i oldalán mintegy 15 m-es sávban jelentős, egészen friss beavatkozást rögzíthettünk. Ez abból állt, hogy kb. 50 cm mélységben a humuszt markolóval leszedték, és elszállították. A markolókanál nyomai a csatorna partfalában jól láthatóak voltak. Ugyanígy ezen a területen elvitték a csatornából egykoron kidobott földet is. Leletet ezen a felületen sem találtunk, sem a sárga altalajban, sem a csatorna mellől elszedett föld helyén, sem a fekete agyagos szántásban. A lelőhely körvonalait korrigáltuk a szintvonalak mentén. *Kovács-halom:* A halom teljes területe mezőgazdasági művelés alatt áll, a szemle alkalmával friss szántás és vetés volt rajta. A felszínen nagy mennyiségű őskori kerámiatöredék szóródott, amely alapján megállapíthattuk, hogy a lelőhely a domb egészére kiterjed. A folyamatos és intenzív talajművelés erősen rongálja a régészeti emlékeket. A helyszínen megfigyelt terepalakulatok alapján nem zárható ki, hogy a halmot eredetileg árok övezte.

Kistúlakörös: A Kovács-halomtól NyDNy-ra helyezkedik el, és arra a vízállásos részre támaszkodik, amely ugyancsak DNy-ról határolja azt a dombhátat, melyen lelőhelyünk található. Ez a dombhát szinte párhuzamos az itt haladó dűlőúttal, és ettől DNy felé, mintegy 50 m nyire kezdődően gyűjtöttük cserepeinket, melyek gazdag őskori lelőhelyre utalnak. Ezt a dombot egy fasorral övezett ÉK-DNy-i irányú csatorna keresztben vágja át. A lelőhely hosszúsága ÉNy-DK irányban mintegy 350 m lehet, szélessége, pedig eléri a 100 m-t. Tény tehát, hogy lelőhelyünk nem érintkezik a Kovács-halommal, sőt, éppen hogy az ellenkező irányba haladva lesz egyre intenzívebb. Az 50. sz. lelőhelytől tehát nemcsak az út választja el, hanem kb. 50 m körüli leletmentes terület is, melyet megtoldhatunk azzal, hogy az út egy kisebb mélyedésben halad. A terület most mezőgazdaságilag művelt, szántó és friss vetés. A felszínen az őskori cserepek mellett egy szürke korongolt, illetve néhány cseréppel soványított, korongolatlan, szarmata kori töredéket találtunk, ez új információ a topográfia adataihoz képest.

Kovács-halom: Egy szinte pontosan É-D-i irányú ovális kiemelkedés, melyet K-ról határol egy hajdani vízfolyás ma már feltöltődött mélyedése. A dombhát relatív magassága mintegy 2,5 m, alapátmérője kb. 300 m lehet. A térkép szintvonalai pontosan jelzik ezt a kiemelkedést. A lelőhely déli széle biztosan elnyúlik az itt ÉK-DNy irányban haladó csatornáig és útig, sőt a csatornából kidobott föld magasságából ítélve, a csatornával is átvágták ezt a dombhátat. Mindenesetre itt már egészen alacsony a dombhát, és a csatornától D-re már szinte nem is érzékelhető. A csatorna É-i oldalán is már feketére vált a talaj színe, ami arra utal, hogy végül mégsem tettek nagy kárt a lelőhelyben. A domb teteje ugyanis egészen világos színű, még abban a kőkeményre száradt, hatalmas rögökből álló mélyszántásban is, ahol terepjárásunkat végeztük. A domb tetején, a szürkésbarna színű talajban térdig jártunk az őskori cserepekben, és egészen nagy darabok is voltak a felszínen. Ez arra utal, hogy a lelőhely igencsak pusztul. A csatornától D-re eső területen leletet nem találtunk. A fentiek szerint térképeinken módosítottuk a lelőhely körvonalait.

Munkatársak: dr. Jankovich-Bésán Dénes, dr. Nagy Levente.

TANKÓ KÁROLY

373. Szekszárd, Alsóvárosi temető

(Tolna megye) R

2005. május 20. és június 2. között régészeti szakfelügyelettel ellenőriztük a területen (Hrsz.: 0320/140) végzett földmunkákat. A kivitelezéssel járó földmunkákkal őskori, a péceli kultúrához tartozó objektumok, elsősorban hulladékkal, cseréptöredékekkel teli gödreinek legfelső szintjét érték el. Az ingatlan Ny-i széle felé haladva a humuszréteg egyre vastagabb, néhol a 120–150 cm vastag-

ságot is elérte. Itt a régészeti objektumok egyre ritkultak, majd megszűntek.

GAÁL ATTILA

374. Szeleste, temető mellett

(Vas megye) Kk

Az épülő 400 kV-os Győr-Szombathely távvezeték 198. sz. oszlophelyén (Hrsz.: 026/16), egy erőteljesen kiemelkedő dombvonulat K-i lejtőjén van a lelőhely, a mai temető mellett. 2005. júniusban a kutatás egy kb. 8×9 m-es területen folyt. Csupán néhány szórvány késő középkori apró kerámiatöredék került elő. A lejtő alja felé sötétebb foltot figyeltünk meg a bűzában.

FARKAS CSILLA

375. Szécsény, belváros

(Nógrád megye) Kk, Tö, Kú

A városmag-rehabilitáció építkezései miatt 2005 folyamán négy helyszínen folytak összefüggő feltárások a belvárosban.

Ady Endre utca, Forgách-kastély előtti parkoló: A legkorábbi jelenség itt egy két periódusú, igen mély árok volt, melyet a vár déli árkával azonosíthatunk, és utolsó periódusát a 15–16. sz. fordulóján tárták be. A második periódusban a területen két ház, esetleg műhely állt. A déli ház kő-tégla alapozású osztófallyal tagolt két helyiségéből a délebbi padlóját többszörösen megújították, míg az É-i padlóját vastag hamu fedte. Észak felől kettős karósról alkotta a fal vázát. A déli helyiségben 1533-as éremmel keltezett szemeskályha omladékát tártuk fel. Az É-i épület déli falának vázát megújított kettős karósról alkotta. A feltárt helyiség K-i részében téglakályha- vagy kemencealap, Ny-i részében vermek kerültek elő. Az utóbbi deszkával fedett vermekben majdnem ép edényeket és sok szerves anyagot tartalmazó szemétréteget találtunk. A területen a harmadik periódust egy közel sík, helyenként megújított, lekövezett felület jelentette, melynek egyik rétegéből 1634-es érme bukkant elő.

Ady Endre utca, Művelődési ház és az egykori Járásbíróság épülete között: A terület É-i oldalán egy, a 17. sz. végén elpusztult épület került elő, mely K-Ny-i tájolású, esetleg L alakú lehetett, és K-i része vélhetőleg alá volt pincézve. A ház tűzvészben elpusztult utolsó periódusában a többszörösen megújított padló felett több helyütt egykor talán a padlástérben tárolt nagy mennyiségű növényi maradvány került elő. A kutatás itt nem hatolt mélyebbre. A terület déli oldalán nem állt ház, a nagy mennyiségű hulladék alapján „hátsókerti” funkcióra gyanakodhatunk. A kutatott felület sarkában paticsal feltöltött pince részlete került elő. A legjelentősebb objektumként itt egy 1660-as évekre keltezett, sok üvegleletet tartalmazó, ácsolt kerettel körbevett latrina vagy szemétygyűjtő említhető.

Haynald L. utca: A városfal déli folytatásában nyitott szelvényben megfigyelhettük a kőfal és a palánkfal